

Elevens uppfattningar om syftet med ämnet idrott och hälsa

- en kvalitativ studie om elevens uppfattningar

Daniel Dronsfield & Thomas Andréén Bahnson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete avancerad nivå 120:2020

Ämneslärarprogrammet 2016 - 2021

Handledare: Magnus Kilger

Examinator: Sigmund Loland

Students perceptions about the purpose of sports and health education

-a qualitative study on students perceptions

Daniel Dronsfield & Thomas Andrén Bahnson

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORT AND HEALTH SCIENCE

Degree project advanced level 120:2020

Teacher Education Program 2016-2021

Supervisor: Magnus Kilger

Examinator: Sigmund Loland

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka högstadieelevers uppfattningar om vad syftet med idrott- och hälsaundervisningen kan vara samt att undersöka elevernas uppfattningar om vilka förmågor som deras undervisning ämnar utveckla. Frågeställningar som studien besvarar är: Vad uppfattar eleverna att syftet med idrott- och hälsaundervisningen kan vara? Vilka förmågor uppfattar eleverna att deras idrott- och hälsalektion ämnar utveckla?

Metod

Denna studie antar en kvalitativ ansats. Vi gör en fältstudie som innefattar observationer och intervjuer. Det insamlade materialet analyserar vi i enlighet med Hassmén & Hassmén's (2008) fyra steg för arbete med textdriven innehållsanalys, och kopplar till teoretiska ramverk. Studien använder sig av sociokulturellt perspektiv på lärande, verksamhetsteori och läroplansteori som dess teoretiska utgångspunkter.

Resultat

Studiens resultat visar att elever uppfattar ämnet idrott och hälsa utefter fyra teman. Hälsoperspektivet där fokus är på hälsa och kroppen. Teknik och sport där ämnets huvudfokus är att lära sig nya tekniker och olika sporter. Att ämnet finns för att man ska kunna röra på sig i en annars stillasittande skolmiljö, och till slut att syftet är att det ska vara roligt.

Slutsats

Vår övergripande slutsats för att besvara frågeställningarna landar i att eleverna som vi har undersökt uppfattar att de inte förstår syftet med undervisningen eller uppfattar vilka förmågor som ska utvecklas.

Abstract

Aim

The purpose of the thesis is to investigate the perceptions of students in the senior level of Swedish 'grundskola' (students aged 13-16) about the purpose of sports and health education, and to examine students' perceptions of what capabilities their teaching intends to develop. Questions that the study answers are: What do the students perceive to be the purpose of sports and health education? What capabilities do the students perceive that their sports and health lessons intend to develop?

Method

This study adopts a qualitative approach. We do a field study that includes observations and interviews. We analyse the collected material in accordance with Hassmén & Hassmén's (2008) four steps for work with text-based content analysis, and refer to theoretical frameworks. The theoretical points of view used in this study are sociocultural perspective on learning, system theory and curriculum theory.

Results

The results of the study show that students perceive the subject of sports and health according to four themes: (i) the health perspective where the focus is on health and the body, (ii) technique and sport where the subject's main focus is to learn new techniques and different sports; (iii) that the subject exists to encourage exercise in an otherwise sedentary school environment; and (iv) that the purpose is that it should be fun.

Conclusion

Our overall conclusion in answering the questions is that the students we have examined perceive that they do not understand the purpose of the teaching or perceive which capabilities are to be developed.

Innehållsförteckning

Innehåll

1. Introduktion	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Skolinspektionens granskning av ämnet idrott och hälsa	1
2. Forskningsläge	2
2.1 Nulägesanalys av ämnet idrott och hälsa	3
2.2 Hur kommuniceras ämnet?	3
2.3 Osäkerhet för ämnets syfte.....	4
2.4 Ett ämne för skojs skull.....	4
2.5 Feedback i ämnet	5
3. Teoretiska utgångspunkter	5
3.1 Sociokulturellt perspektiv	5
3.2 Verksamhetsteori	6
3.3 Läroplansteori	6
4. Syfte och frågeställningar.....	8
5. Metod	8
5.1 Metodval	8
5.2 Observation	9
5.3 Intervju	9
5.4 Urval	9
5.5 Procedur	9
5.6 Databearbetning och analysförfarande	11
5.7 Validitet och reliabilitet	11
5.8 Forskningsetiska överväganden	11
6. Resultat.....	12
6.1 Hälsa	13
6.2 Teknik och sport	14
6.3 Rörelse	15
6.4 Att det ska vara roligt.....	15

6.5	Samarbete.....	16
7.	Diskussion	17
7.1	Hälsoperspektiv utifrån verksamhetsteori.....	17
7.2	Tekniker och sporter utifrån lotsning och styrgrupp.....	18
7.3	Att röra på sig utifrån sociokulturellt perspektiv på lärande.....	19
7.4	Att ha roligt utifrån sociokulturellt perspektiv på lärande	19
7.5	Samarbete utifrån sociokulturellt perspektiv på lärande.....	20
7.6	Realiseringsarenan	20
7.7	Feedback	22
7.8	Metoddiskussion	22
8.	Slutsats och framtida forskning.....	24
9.	Referenslista	25
9.1	Bilaga 1 – litteratursökning.....	26
9.2	Bilaga – informationsbrev.....	27

1. Introduktion

I denna uppsats ska vi undersöka elever på högstadiets uppfattning om syftet med undervisningen och vad eleverna uppfattar om vilka förmågor som undervisningen ämnar utveckla. De tidigare studier som presenteras nedan har belyst en oroväckande trend att lärare ofta har svårt att tala kring vilka syften och mål, ämnet har. Och i många fall finns även en ovilja att presentera för mycket information till eleverna. Eleverna har vissa särskilda förväntningar på ämnet som att det ska vara roligt och varierat och kan heller inte artikulera vad det är de ska lära sig.

1.1 Bakgrund

I Skolverkets kommentarmaterial för ämnet idrott och hälsa för grundskolan beskrivs syftet med ämnet som ett ämne där eleverna ska vara fysiskt aktiva och där de i, om och genom fysisk aktivitet utbildas i kunskaper om hur man bäst utvecklar sin kroppsliga förmåga. Det beskrivs att ämnet ska vara ett bildande kunskapsämne där kärnan i ämnet handlar om att ge eleverna möjlighet till att reflektera. Elevernas reflektion ska sättas i relation till fakta, individuella förutsättningar och den omgivande miljön (Skolverket, 2011).

Idrott och hälsa i grundskolan innehåller tre kunskapsområden, rörelse, hälsa och livsstil och friluftsliv, som tillsammans ringar in det centrala innehållet för undervisningen. Detta innehåll återfinns för alla årskurser. Den gemensamma progressionen mot de äldre åldrarna handlar om att gå ifrån ett görande med fokus på aktivitet och upplevelser, mot att få eleverna till att reflektera och få förståelse för ämnet (Skolverket, 2011).

1.2 Skolinspektionens granskning av ämnet idrott och hälsa

Skolinspektionen publicerade 2018 en granskning av ämnet idrott och hälsa för grundskolans årskurs 7–9. Genom enkätundersökningar, observationer och intervjuer med elever, rektorer och lärare skapade Skolinspektionen en kvalitetsgranskning av ämnet som bedöms ge en god indikation på läget inom området (Skolinspektionen 2018).

Granskningen presenterade bland annat att undervisningens kvalitet behöver utvecklas utifrån tre aspekter. Den första aspekten handlar om undervisningsmiljön, den andra aspekten handlar om att undervisningen behöver anpassas till de förutsättningar, intressen och behov som elevgruppen har. Den tredje aspekten, som denna studie riktar in sig mot, handlar om att

undervisningen behöver utvecklas så att syftet med ämnet och de förmågor som eleverna ska utveckla tydliggörs för eleverna (Skolinspektionen, 2018).

Problematiken kring otydligheten med undervisningens syfte visade sig genom observationer Skolinspektionen gjorde som en del av sin kvalitetsgranskning. Skolinspektionen menar på att en tredjedel av de besökta skolorna behöver utveckla och förbättra undervisningen så att ämnets syfte och mål blir tydligare för eleverna. Det man fann i observationerna var att under lektionens gång så saknades koppling mellan aktivitet, syfte och mål. Lärarna i de lektionerna med avsaknad av koppling mot syfte och mål kunde initialt i lektionen berätta för eleverna vad innehållet av lektionen skulle vara men inte med koppling mot de förmågor som skulle utvecklas. De svar som lärarna återger när frågan om vilka förmågor som lektionen ämnade att utveckla saknas förankring till läroplanens kursplan. I intervjuer med lärare menar de att de presenterar syfte och mål i inledningen av läsåret och när innehållet i undervisningen förändras. De berättar också att de presenterar syfte och mål med lektionerna på digitala plattformar tillsammans med lektionsplaneringar som eleverna kan ta del av, men att eleverna i stor utsträckning inte tar del av den. I den lärarenkät som genomfördes skattar lärare elevernas förståelse av ämnets syfte som relativt högt (Skolinspektionen 2018).

De observationer som Skolinspektionen väljer att lyfta fram som goda exempel på lärare som under lektionen kopplar innehållet mot mål och syfte arbetar med att bryta av aktiviteterna och ge riktade instruktioner med hänvisning mot lektionens syfte och mål, ställt följdfrågor om eleverna har förstått, återstartat aktiviteten för att sedan återkoppla syfte och målet med lektionen vid lektionens avslutning (Skolinspektionen, 2018).

I kvalitetsgranskningens intervjuer med elever framkommer problematiken med att elever inte kan förstå syfte och mål med lektionerna. De kan svara på varför idrott generellt kan vara bra utifrån olika hälsoaspekter men de kan inte koppla dessa svar mot innehållet i deras egen idrottsundervisning (Skolinspektionen, 2018).

2. Forskningsläge

I följande avsnitt presenteras den tidigare forskning som av författarna till denna studie ansett vara relevant för att ge en bild av vad som tidigare gjorts inom ämnet. Den forskning som presenteras i detta avsnitt kommer även användas senare i studien.

2.1 Nulägesanalys av ämnet idrott och hälsa

Det Skolinspektionen (2018) finner i sin kvalitetsgranskning av ämnet är inget nytt fenomen som tillkommit efter att den nya läroplanen trädde i kraft 2011. Larson och Redelius (2008) genomförde en metaanalys av tidigare forskning av ämnet idrott och hälsa med läroplanen från 1994 i fokus. De sammanställde två större studier om ämnet och fann liknande resultat som Skolinspektionens granskning (2018) kom fram till. Tre teman lyfts fram från metaanalysen som gemensamt för de två studierna som metaanalysen sammanställde. Det första temat handlar om elevernas uppfattningar om ämnet. Den andra temat handlar om vilka aktiviteter som dominerar ämnet. Det tredje temat handlar om lärarna i ämnets uppfattningar om ämnet. Det som är gemensamt för alla tre teman och som blir särskilt intressant för denna studie handlar om en svag förståelse för ämnet i allmänhet. Eleverna ställer sig generellt positivt till ämnet och ämnet är särskilt populärt bland pojkar som är föreningsaktiva på sin fritid. Syftet med ämnet enligt eleverna tycks gå ut på ett görande för görandets skull eller ett görande för att bli hälsosam. Således saknas bilden av att ämnet är ett kunskapsämne med syfte att lära bland eleverna. Den svaga förståelsen för ämnet framträder också bland lärarna i ämnet. Detta tas i uttryck i både lärarnas val av aktiviteter och i deras reflektioner kring sitt ämne. Bollsporter med tydlig koppling mot föreningsidrott är de dominerande aktiviteterna som genomförs i undervisningen. När lärarna reflekterar kring syftet med ämnet lyfter de framförallt att syftet med ämnet handlar om att ha kul och på så vis bli fysiskt aktiva. Vad som innebär med att ha kul finner däremot lärarna det svårare att definiera och reflektera kring. När lärarna och eleverna ska reflektera kring om vad bedömning och betygsättning handlar om i ämnet återkommer bilden av ett görande i fokus. Både lärare och elever framhäver att viktigt för bedömningen är att eleverna har deltagit i aktiviteterna (Larson & Redelius, 2008).

2.2 Hur kommuniceras ämnet?

Redelius (2015) skriver i sin studie att ämnet idrott och hälsa inom skolans värld har genom historien ansetts vara ett praktiskt ämne. Ett ämne där man utövar idrott, gymnastik eller lek etc. Därför har ämnet också kritiserats för att inte vara tillräckligt kunskapsorienterat. Deltagande och att bli svettig har bedömts som bra nog av lärare. I studien samtalar författaren med en ung elev och hon kan inte svara på vad det är de har lärt sig i ämnet idrott och hälsa. En fråga blir därför i vilken utsträckning lärare presenterar och diskuterar vad eleverna ska lära sig? Syftet med studien är att undersöka hur syften och mål är

kommunicerade till eleverna i ämnet idrott och hälsa. Resultaten visar en inkonsekvens där lärare är väldigt olika bra på att förmedla syfte och mål, både i intervjuerna och till eleverna på lektionerna. Det talas om att ge eleverna möjligheter att prova olika saker, att de ska bli mer bekväma i en aktivitet eller att de ska kunna dribbla en boll med båda händer. Redelius menar att det är ofta inga övergripande som mål presenteras av lärarna. Det är författarens slutsats att syfte och mål måste bli mer tydliga för eleverna i ett mål- och resultatstyrt skolsystem som Sverige har (Redelius et al 2015).

2.3 Osäkerhet för ämnets syfte

Redelius har skrivit en annan studie ihop med *Larsson (2008)*. De talar om en osäkerhet om ämnets syfte. Lärare står fast vid att det primära syftet med idrott och hälsa i skolan är att det ska vara kul och majoriteten av eleverna visar en positiv inställning till ämnet. Men det poängteras att de som favoriserar ämnet ofta är de som är medlemmar i idrottsföreningar på fritiden. Författarna skriver att både lärare och elever har svårigheter att artikulera vad de ska lära ut respektive lära sig på lektionerna (Redelius & Larsson, 2008).

2.4 Ett ämne för skojs skull

Även *Lyngstad (2019)* har i sin studie fått uppfattningen att ämnet idrott och hälsa är mindre kunskapsorienterat än vad som är tänkt. Lärare känner att det är viktigt att inte presentera för mycket fakta för eleverna så att det blir tråkigt. Idrott och hälsa ska handla om att göra aktiviteter roliga och inte om ett lärande om hälsa. Lyngstad kopplar till tidigare forskning där det visat sig att studenter har olika syn på vad syftet är med ämnet idrott och hälsa. Syften som t.ex. glädje, hälsa och att lära sig idrotter och fritidsaktiviteter kommer alla upp på tal. Något som är universellt är att idrott och hälsa anses vara en paus från övriga akademiska ämnen inom skolan och att det är ett forum där man kan slappna av, ha roligt och umgås med sina vänner. Författaren menar att många elever tycker lektionerna är meningsfulla när de är roliga och underhållande. Om aktiviteterna dessutom kan utföras tillsammans med sina bästa vänner finns det väldigt bra grund för eleverna att känna meningsfullhet. Utmaningar och tävlingar är också motiverande. Det är extra roligt när man är i ett lag som vinner. Det är också viktigt att man får utöva en bredd av aktiviteter så man får testa på olika saker. Lyngstad tar upp behovet att studera effekten av att presentera mål och syfte för elever och vad det ger för effekt för lärande och meningsfullhet (Lyngstad, 2019).

2.5 Feedback i ämnet

Eriksson et al (2020) skriver om att feedback från lärare till elev är en komplex företeelse. Undersökningar har visat att när elever förstår de mål de ska uppnå och vad det är de ska bli bedömda på leder det till ett ökat lärande. Trots att mål och arbetsgång presenteras tyckte eleverna att det var svårt att veta vad det var de skulle lära sig och hur de skulle göra för att lära sig det. När det kommer till presentation av läromål säger eleverna att lärarna brukar göra det, främst i början på lektionerna. Och enda sättet de vet om de har lyckats uppnå målen är om läraren ger positiv feedback. Eleverna överlag säger att de får för lite positiv feedback (*Eriksson et al 2020*).

3. Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt presenteras de teoretiska utgångspunkter som studien tar avstamp i.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

Ett teoretiskt begrepp som denna studie tar avstamp i kommer ifrån det sociokulturella perspektivet på lärande som del av sin kontext. Därmed blir det sociokulturella perspektivet på lärande relevant i förhållande till syftet med denna studie då en av frågeställningarna i vår studie handlar om elever förstår syftet med sina idrottslektioner. Att förstå syftet med sitt lärande är enligt *Säljö (2000)* helt centralt för motivation för lärandet.

Kortfattat innebär synen på kunskap utifrån det sociokulturella perspektivet att kunskap är ingenting en individ besitter utan kunskap är något en individ använder. Förståelsen för hur kunskapen ska användas är beroende av vilken kontext individen uppfattar sig finnas i. Denna uppfattning skapas utifrån sociala aspekter tillsammans med andra individer och är föränderlig (*Säljö, 2000*).

Enligt det sociokulturella perspektivet på lärande skapas lärande inom ramen för kontexten av lärandet. Lärande och kontext skiljer sig inte åt, utan är sammanfogade och påverkar varandra. *Säljö (2000)* betonar också hur förståelse för kontexten påverkar lärandet. *Säljö* beskriver vidare om ett exempel där barn i 4–7 års åldern genomförde ett minnestest där kontexten för inläringen förändrades och påverkade lärandet. Minnestestet gick ut på att barnen skulle memorera fem matvaror. Barnen blev indelade i två grupper där den ena gruppen endast fick lyssna på instruktörens uppläsning av vilka matvaror de skulle memorera för att sedan en stund senare få återge vilka de fem matvarorna var. Den andra gruppen skulle

memorera samma fem matvaror men i lekform. De fick veta att dessa fem matvaror skulle användas till matlagning som de tillsammans med andra skulle tillaga och att de i grupp skulle behöva gå och handla dessa matvaror. Studiens resultat visar på att den gruppen som fick veta vad matvarorna skulle användas till, i väsentligt högre grad än den andra gruppen kunde komma ihåg de efterfrågade matvarorna. Detta exempel ger en tydlig bild av vad det sociokulturella perspektivet på lärande praktiskt innebär. När individer kan koppla sitt eget lärande till ett socialt sammanhang i samförstånd med andra, så får de förståelse för lärandets betydelse i en social kontext och därmed gynnas inläringen.

3.2 Verksamhetsteori

För att förstå kontextens avgörande för lärandets utveckling ytterligare används även begreppet verksamhetsteori. Begreppet verksamhetsteori ämnar förklara varför en människas agerande inom en viss kontext ser ut som den gör. En människas agerande kan enligt verksamhetsteorin delas in till tre nivåer för att förstås: verksamhetssystem, handling och operation (Säljö 2000).

Med verksamhetssystem menas en bredare kontext där agerande sker så som till exempel en skola eller ett sjukhus. I ett specifikt verksamhetssystem finns för den verksamheten specifika sammanhang som återskapas genom sociala praktiker. Verksamhetssystemet utgör ett överordnat sammanhang för handling och operationer. Handlingar är på makronivå vad som händer i de olika verksamhetssystemen. Till exempel i en skola är troligtvis handlingarna att elever lär sig olika förmågor. Operationer beskriver på mikronivå vad som händer i verksamhetssystemen, exempelvis i en skola lär sig elever multiplikationstabellen när de räknar mattetal i matteboken (Säljö 2000).

3.3 Läroplansteori

En teori som denna uppsats kommer baseras på för att tolka resultaten i våra observationer och intervjuer är läroplansteorin (Linde, 2000). I denna teori beskrivs tre olika arenor som påverkar hur läroplanens mål och syften når ut i undervisningen i skolan. Formuleringsarenan är den arena där läroplanen skapas av myndigheter och denna arena är i mångt och mycket endast en pappersprodukt med en tydlig styrning av hur undervisningen önskas se ut. Vidare kommer transformeringsarenan och i denna arena sker tolkningen av det som skapats i formuleringsarenan. Det vill säga i transformeringsarenan så omsätter till exempel lärare pappersprodukten till lektionsplaneringar till sin undervisning. Slutligen kommer

realiseringsarenan och det är först i denna arena som undervisningen av läroplanen faktiskt sker. I realiseringsarenan omsätts lektionsplaneringen till olika händelser i klassrummet som mer eller mindre följer planeringen.

Det är realiseringsarenan som är mest intressant för denna studie att använda sig av vid tolkningen av resultaten i vår studie. Linde (2000) skriver att "I centrum för realiseringen står kommunikation och aktiviteten i klassrummet. Till aktiviteten hör också elevernas mentala processer i tillägnandet av stoffet" Linde, 2000, s. 73). Linde menar att det finns en särskild social kontext för undervisningen i skolan som utgörs av språket och beteendemönster. Det är i huvudsak läraren som kommunicerar verbalt och eleverna förväntas endast svara på tilltal. Beteendemönstret som uppehålls i undervisningen handlar om en tre-stepsprocess mellan lärare och elev som styrs av läraren. Läraren reglerar först vad som ska göras, till exempel berättar att dagens lektion går ut på att spela badminton. Därefter kommer information om hur eleverna ska spela badminton, till exempel i par och i samspel med motståndarna. Slutligen kommer läraren ställa frågor till eleverna varpå läraren kommer ge en viss typ av reaktion på beroende på om svaret var i linje med vad som efterfrågades. Till exempel om läraren frågar en elev om denne ska försöka vinna badmintonmatchen så förväntar sig läraren att svaret ska bli nej och blir svaret nej så kommer reaktionen från läraren troligtvis vara uppmuntrande mot elevens respons. Förklaringen till denna typ av beteendemönster i undervisningen kan delvis förklaras genom att läraren försöker skapa kontroll i sin undervisning. Då läraren oftast agerar själv har den samtidigt uppemot 30 elever som den ska förmedla undervisningen till. Genom denna typ av interaktion där kommunikationen och den tillåtna aktiviteten är begränsad skapas för läraren en känsla av kontroll.

Ett ytterligare begrepp som förekommer inom realiseringsarenan handlar om styrgruppen. Styrgruppen är en slags kontrollmekanism för en lärare som säkerställer att eleverna i undervisningen har förstått och lärt sig det som undervisningen ämnade att behandla. Styrgruppen består av elever i klassen som läraren bedömer vara klassens medianbegåvade elever i förhållande till vad undervisningen ska behandla. Läraren använder styrgruppen genom att ställa kontrollfrågor till styrgruppen för att ta reda på hur undervisningen har tagits emot i klassen. Om styrgruppen svarar rätt på kontrollfrågorna bedömer läraren att hela klassen kan ta nästa steg i undervisningen. Om kontrollgruppen svarar fel på kontrollfrågorna bedömer läraren att hela klassen måste stanna kvar och fortsätta med samma innehåll till dess att styrgruppen kan svara rätt på kontrollfrågorna. Även fast styrgruppen oftast utgörs av de medianbegåvade eleverna så väljer läraren ibland att skifta viktningen av medianen upp emot

de mer begåvade eleverna så att styrgruppen istället tenderar att vara mer begåvade än resten av klassen. Denna skiftning av elever i styrgruppen gör läraren ofta när den upplever viss stress i att undervisningen inte går framåt. Genom att därför ställa kontrollfrågor till en mer begåvad styrgrupp får läraren en känsla av att hela klassen ändå kanske har förstått och undervisningen kan således ta nästa steg (Linde, 2000).

Ett liknande begrepp till styrgruppen är begreppet lotsning. Med lotsning menas att läraren ställer ledande kontrollfrågor till eleverna för att föra undervisningen framåt. Frågorna är uppdelade i små fragment med begränsat svarsutrymme till syfte att få eleverna att svara rätt. Om eleven ändå inte svarar rätt på frågorna får den korta följdfrågor som ska styra eleven till det rätta svaret. Lotsning används oftast då lärare upplever att de av tidsbrist måste ta nästa steg i undervisningen och utfallet av lotsningen kan vara att läraren gör bedömningen att eleverna har lärt sig något som de i själva verket inte har lärt sig (Linde, 2000).

4. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen blir således att ta reda på vad högstadiel elever som deltar i idrottsundervisningen uppfattar som syftet med undervisningen och vad eleverna uppfattar om vilka förmågor som undervisningen ämnar utveckla.

Frågeställningar som uppsatsen kommer besvara blir:

1. Vad uppfattar eleverna att syftet med idrott- och hälsaundervisningen kan vara?
2. Vilka förmågor uppfattar eleverna att deras idrott- och hälsalektion ämnar utveckla?

5. Metod

5.1 Metodval

Denna studie antar en kvalitativ ansats. Vi gör en fältstudie som innefattar observationer och intervjuer. Givet att denna studie kommer använda ett sociokulturellt perspektiv och läroplansteorier vid analysen så blir valet av observation och intervju adekvat.

Observationerna ämnar skapa en förståelse för kontexten som eleverna befinner sig i och intervjuerna ämnar skapa en djupare förståelse för hur eleverna har upplevt kontexten. Genom att använda två olika metoder är förhoppningen att vi i studien ska få fler än ett perspektiv på det som ska undersökas.

5.2 Observation

Då studiens ansats är av kvalitativ natur genomfördes observationerna ostrukturerade för att ge möjlighet till att upptäcka beteenden och händelseförlopp som på förhand kunde vara svåra att förutspå. Observationerna planerades att genomföras i deltagarnas naturliga miljö, i det här fallet under deltagande elevers ordinarie idrottsundervisning, eftersom studiens ansats är explorativ och därför gynnas av att deltagarna befinner sig i sin naturliga miljö (Hassmén & Hassmén, 2008).

5.3 Intervju

Studien antar ett induktivt förhållningssätt vilket innebär att skapandet av intervjuguiden ledde till att intervjufrågorna och tillvägagångssättet för intervjuerna innebar en semi-strukturerad öppen intervju som inte grundas i teorier eller förutfattade meningar från frågeställaren. (Hassmén & Hassmén, 2008).

5.4 Urval

Urvalet till studien gjordes utifrån ett bekvämlighetsurval då studiens forskare tog kontakt med en bekant som arbetar som idrottslärare för att få tillgång till elever som kunde tänkas ställa upp i studien (Hassmén & Hassmén, 2008).

Totalt observerades två idrottslektioner för två olika klasser i årskurs nio där totalt 29 elever deltog i undervisningen. Samtliga 29 elever tillfrågades om de ville ställa upp på intervju, där målet var att genomföra tio intervjuer. Av de 29 tillfrågade eleverna var det elva elever som ställde upp och genomförde intervjuer. Samtliga elever som observerats och som intervjuats har ansetts vara relevanta utifrån studiens målpopulation då studien skulle undersöka elever på högstadiets uppfattningar om undervisningen i idrott och hälsa och samtliga deltagande elever har varit just elever på högstadiet i idrott- och hälsaundervisning (Hassmén & Hassmén, 2008).

5.5 Procedur

Vi tog kontakt med en, för författarna bekant, lärare i idrott och hälsa som arbetar på en skola i Stockholms södra områden och frågade om hen kunde delta i studien. Därefter beslutades om två datum för genomförande. Det första datumet var för att genomföra ett pilotgenomförande och det andra datumet var datumet för studiens faktiska genomförande. Eleverna hade på förhand fått ta del av ett informationsbrev om studien (se bilaga) samt ge sitt

medgivande till studien innan studiens genomförande. Innan idrottslektionernas start blev vi presenterade av läraren och vi fick berätta kort om vilka vi var och varför vi var där. I samband med presentationen frågade vi eleverna vilka som kunde tänkas ställa upp på en intervju om lektionen efter att lektionen avslutats. Elva elever tackade ja och ställde upp på intervjuer som genomfördes efter deras avslutade idrottslektion.

Vid planeringen för observationerna följde vi Hassmén och Hassmén (2008) femstegs-mall för utformning av en observationsstudie. I mallen ingår följande steg, vad ska observeras, vem ska observeras, var och när ska observationerna ske, hur många observationer ska ske & hur ska observationerna registreras. Utöver detta planerades observationerna att genomföras utifrån en låg grad av struktur, under en kort tid med brett fokus. Deltagarna i observationerna kände till vår närvaro men de visste inte vad vi observerade mer än att vi hade berättat att vi skulle titta på deras lektion.

Observationen utgick ifrån tre olika skeenden. Det första skeendet som skulle observeras var starten av idrottslektionen i allmänhet till exempel hur samlingen gick till, hur många elever var närvarande och vad läraren förmedlade till eleverna i form av presentation av lektionen. Det andra skeendet som skulle observeras var elevernas görande under idrottslektionernas gång. Det vill säga vilka aktiviteter genomfördes och hur utfördes de. Hur de utfördes smalnade av till att observeras om eleverna tävlade emot varandra eller om de inte tävlade emot varandra. Det sista skeendet som observerades var hur lektionen avslutades. Där observerades vad läraren förmedlade till eleverna.

De som observerades i fältstudien var således samtliga elever som deltog i undervisningen samt ansvarig lärare. Var och när observationerna skulle genomföras blev i samband med två årkurs nio ordinarie idrottslektioner i deras ordinarie idrottshall.

Hur många observationer som skulle genomföras bestämdes utav begränsat tidsaspekt till att avgränsas till endast två observerade lektioner.

Observationerna dokumenterades genom anteckningar i båda författarnas word-applikation i telefonen.

Vid skapandet av intervjuguiden följdes Hassmén och Hassmén (2008) mall för en öppen intervju. Vi hade på förhand skapat oss en förförståelse av ämnet men ställde öppna frågor med öppna svarsalternativ samt med öppna följdfrågor för att försöka få en djupare förståelse av det respondenten ville få sagt (Hassmén & Hassmén, 2008).

Intervjuerna genomfördes i samband med att de intervjuade elevernas idrottslektion precis avslutats och intervjuerna spelades in med hjälp av röstmemoapplikation på mobil. Studiens två forskare medverkade inte på alla intervjuer gemensamt utan av tidsmässiga skäl så delades intervjuerna upp till hälften var. Två av totalt sju intervjuer genomfördes parvis. Huruvida intervjuerna genomfördes i par eller enskild avgjordes av respondenterna själva. Detta beslut att låta respondenterna själva avgöra om de skulle genomföra intervjun enskilt eller i par fattades för att skapa en så trygg intervjumiljö som möjligt för respondenterna och för att bygga en pålitlig relation med respondenterna (Hassmén & Hassmén, 2008).

5.6 Databearbetning och analysförfarande

Det insamlade materialet från både intervjuerna och observationerna kommer att bearbetas och analyseras utifrån principerna för en innehållsanalys. Vi kommer arbeta utifrån den textdrivna innehållsanalysen utifrån ett induktivt perspektiv. Vi följer Hassmén & Hassmén (2008) fyra steg för arbete med textdriven innehållsanalys. I denna fältstudie som innefattar både observationer och intervjuer kommer såväl fältanteckningar som intervjutranskriptioner vara del av vår kategorisering. Materialet har kategoriserats baserat på innehåll. Därefter identifieras koder i materialet utifrån de teoretiska ramverk som studien använder, sociokulturellt perspektiv på lärande, verksamhetsteori och läroplansteori. Slutligen ska dessa koder grupperas för att i metodpresentationen presenteras som teman (Hassmén & Hassmén, 2008).

5.7 Validitet och reliabilitet

Validiteten uppnås genom att intervjufrågorna formuleras helt och hållet till att besvara forskningsfrågorna och ingen annan aspekt. Reliabiliteten uppnås genom att intervjuunderlaget är tydligt samt att observationsunderlaget blir transparent. Därmed kan studien göras om av någon annan (Hassmén & Hassmén, 2008).

5.8 Forskningsetiska överväganden

Studiens etiska förhållningssätt grundar sig i de fyra kraven som Vetenskapsrådet (2002) skapat för att säkerställa en god forskningsetik: Informationskravet – I samband med att kontakt tas med de skolor och elever som ska delta i studien ska de informeras om syftet med studien. Samtyckeskravet – Alla medverkande i studien har rätt att själva bestämma om sin medverkan och har rätt att när som helst i studien avbryta sin medverkan.

Konfidentialitetskravet – Vi hanterar inga personuppgifter och för ingen registerdata.

Nyttjandekravet – Det insamlade materialet till studien kommer endast att vara tillgängligt för denna studie och vad den är menat för, bedömning i kursen självständigt arbete på GIH (Hassmén & Hassmén, 2008).

6. Resultat

Resultatet från tolkningarna av observationerna och intervjuerna presenteras och diskuteras utefter den existerande forskningen för elevers uppfattningar om ämnet idrott och hälsa samt lärares arbetssätt när det kommer till att presentera syfte och mål. Resultatet presenteras kategoriserat efter de teman och citat som kom fram efter analysen (tabell 1).

Tabell 1 - Teman och meningar som uppstod under analysen

Hälsa	Teknik och sport	Rörelse	Roligt	Samarbete
Bygga kroppen	Lära nya tekniker	Skaka av oss när vi pluggar	Underhållande ämne	Måste samarbeta i gruppen
Bättre hälsa	Lära sig serva och sånt	Ska vara lugnande	Alla gillar bollspel	Man lär sig av varandra
Få koll på sin kropp	Få in tempo	Inte rör sig hemma	För att ha roligt	Man hjälper varandra
Hålla konditionen	Lagspel	Ingen träning i övrigt	Någon kanske tycker det är kul	Kan lära mig bättre om jag är med någon
Hälsa och kost	Hantera boll			Det fungerar bra

Dessa fem teman och följande citat var de som tydligast kom fram ur analysen och som var mest relevant för studiens syfte.

6.1 Hälsa

Hälsoperspektivet är ett återkommande tema i intervjuerna när det kommer till ämnets syfte. Det var tydligt att eleverna uppfattar ämnet som ett ämne där hälsan och kroppen var i fokus.

I citaten nedan beskriver fyra elever vad de anser att ämnet idrott och hälsa har för syfte:

Erik anser att ämnet finns ”för att bygga kroppen”. Fatima tycker något liknande, att det finns för att ”träna musklerna och hälsan”. Jerker berättar vidare att ämnets syfte är ”att få bättre hälsa och få koll på sin kropp”. Hanna är bestämd och säger att ”man har idrott för att hålla konditionen och inte bara vara lat och sitta” och Gun tycker att det är viktigt ”hur man använder sin kropp, med hälsa och kost”.

Perspektivet om hälsa är ett tema som *Lyngstad (2019)* också tar upp, att det är ett svar som ofta uppkommer vid frågor om ämnets syfte.

Ur observationerna kommer det inte fram att läraren förmedlar ett syfte som handlar om hälsoperspektivet. I början på första lektionen berättar läraren för klassen om innehållet i lektionen. Lektionen består av två moment. Ena momentet är att klassen i smågrupper ska redovisa en dans de övat på under några veckors tid, de smågrupper som inte redovisar sin dans ska välja mellan badminton, volleyboll eller pingis som aktivitet för lektionen. Läraren går igenom olika slag i volleyboll och intar instruktörsrollen. I slutet på lektionen vid samlingen berättar läraren att en grupp ska redovisa sin dans nästa tillfälle, därefter avslutas lektionen och alla elever ger sig av. Observationen är att det inte talades om hälsa under lektionens gång, och analysen är att de elever som anger hälsoperspektivet när det kommer till ämnets syfte angav det på eget bevåg snarare än att det var det som lektionen och läraren tog upp.

Lärarens beteende är vanligt förekommande enligt Läroplansteorin. Linde (2000) skriver att ”I centrum för realiseringen står kommunikation och aktiviteten i klassrummet. Till aktiviteten hör också elevernas mentala processer i tillägnet av stoffet”. Linde menar också att beteendemönstret som uppehålls i undervisningen handlar om en tre-stepsprocess mellan lärare och elev som styrs av läraren. Läraren reglerar först vad som ska göras, till exempel berättar att dagens lektion går ut på att spela badminton. Därefter kommer information om hur eleverna ska spela badminton, till exempel i par och i samspel med motståndarna. Slutligen kommer läraren ställa frågor till eleverna varpå läraren kommer ge en viss typ av reaktion på beroende på om svaret var i linje med vad som efterfrågades.

6.2 Teknik och sport

Ett annat återkommande tema är att ämnet går ut på att lära sig aktiviteterna i sig. Tre elever resonerar att idrott och hälsa undervisningen är till för att utveckla olika tekniker eller för att lära sig sporter.

I citaten nedan beskriver tre elever deras tankar:

Erik tänker att de har idrott och hälsa i skolan för att ”lära sig nya tekniker”. Patrik säger det på ett lite annat sätt men menar ändå samma sak och säger att ämnets syfte är ”att lära sig att börja serva och sånt, och lära sig få in tempo i ett spel”. Hemen tänker däremot att när de kör någon lek så övar de allmänt på olika typer av spel men när de kör en riktig tävlingsidrott så är det idrotten de ska lära sig och säger det så här:

”när vi kör något enkelt spel typ flaggan då jag tror det är mest för att öva på lite andra sorter av spel. För att vi oftast brukar köra lite brännboll ibland jag tror inte läraren sätter betyg på sånt, jag tror det är mest för lagspel, hantera boll och så vidare. Men till exempel när vi väl börjar med badminton då kommer läraren sätta betyg på oss för det är en del av bedömningen i idrotten”.

Detta går i linje med vad Redelius (2015) kommit fram till, att ämnet idrott och hälsa inom skolans värld har genom historien ansetts vara ett praktiskt ämne. Ett ämne där man utövar idrott, gymnastik eller lek etc. Även Lyngstad (2019) kopplar till tidigare forskning där det visat sig att studenter har olika syn på vad syftet är med ämnet idrott och hälsa. Ett av syftena är att lära sig idrotter och fritidsaktiviteter, och att det är viktigt att man får utöva en bredd av aktiviteter så man får testa på olika saker.

Samtidigt menar Linde (2020) enligt läroplansteorin att det finns en särskild social kontext för undervisningen i skolan som utgörs av språket och beteendemönster. Det är i huvudsak läraren som kommunicerar verbalt och eleverna förväntas endast svara på tilltal.

Denna sociala kontext kom från under observationerna. Lektionerna verkade gå ut på att spela sporter och att eleverna skulle kunna olika slag samt dansredovisningen. Läraren går t.ex. igenom en typ av volleybollslag och frågar klassen vad denna typ av slag kallas. Läraren säger sedan till eleverna att de ska bilda egna smågrupper och välja valfri aktivitet i hallen. Idrottsläraren väljer ut en grupp som får börja med att redovisa sin dans. När samlingen är slut sätter läraren på musik som spelas ut över hela idrottshallen. Observationen är tydlig att det inte är något annat än att eleverna ska köra dessa fyra aktiviteter som lektionens syfte

egentligen är. Man kan då tänka sig att eleverna som svarade "teknik och sport" uppfattade detta tema under lektionen. Under observationen sågs inte någon sådan kommunikation dock. Det har alltså lämnats till slumpen kan man säga.

6.3 Rörelse

Rörelse var ytterligare ett återkommande tema i intervjuerna. Idrott- och hälsaundervisningen finns till för att eleverna ska få chans att vara fysiskt aktiva i en annars fysisk inaktiv vardag. Tre elever ger olika exempel på detta:

Hanna förklarar det så här:

"vi gör det här för att röra på oss. För att skaka av oss när vi pluggar i skolan, för vi sitter stilla i alla andra lektioner. Det ska vara lugnande för oss, det är enklare att sitta still när man rört på sig".

Emma har en annan tanke, att ämnet finns "för att alla kanske inte rör sig hemma på fritiden, och då är det bra att man får röra på sig här". Melwin tänker snarlikt när han säger "för att man behöver röra på sig, och om man inte har någon träning i övrigt så är idrottslektionerna bra".

Detta perspektiv dyker upp i *Lyngstads studie* (2019). Där beskrivs det att idrott och hälsa anses vara en paus från övriga akademiska ämnen inom skolan. Samt att det är viktigt med idrottslektionerna för det är monotont att endast sitta i skolbänken i övriga ämnen.

Ur observationerna sågs inget som kan styrka att lektionens syfte endast var att röra på sig men heller inget som kan säga något annat. Läraren gav eleverna tre aktiviteter de kunde köra och gick igenom olika slag inom de aktiviteterna. Man kan förstå hur dessa elever upplevde att lektionens syfte var att röra på sig. Redelius (2015) tar upp att ämnet kritiserats för att inte vara tillräckligt kunskapsorienterat. Deltagande och att bli svettig har bedömts som bra nog av lärare. Att läraren i vår studie inte meddelar eleverna om lektionens syfte, som har tagits från läroplanen, är en av anledningarna till att ämnet har kritiserats. Det är inte tillräckligt riktat mot kunskap.

6.4 Att det ska vara roligt

Att det ska vara roligt är ett annat återkommande svar på frågan om ämnets syfte. Redelius (2015) skriver i sin studie att resultaten visar en inkonsekvens där lärare är väldigt olika bra på att förmedla syfte och mål på lektionerna. En fråga blir därför i vilken utsträckning lärare

presenterar och diskuterar vad eleverna ska lära sig? Lyngstad (2019) skriver samtidigt att lärare känner att det är viktigt att inte presentera för mycket fakta för eleverna så att det blir tråkigt. Idrott och hälsa ska handla om att göra aktiviteter roliga och inte om ett lärande om hälsa. Det är vår analys att dessa två saker antagligen går ihop, att lärare ofta har svårt att formulera syfte och mål till eleverna så de säger att de inte tycker man ska informera för mycket till eleverna. Fyra elever ger exempel på vad de menar med att det ska vara roligt: Johanna säger att ”det är ett underhållande ämne, det är ganska roligt, alla gillar ju bollspel”. Patrik anser att det finns ”för vi tycker det är roligt, vi går på fotboll och då föredrar jag helst något med boll”. Hanna sade det lite övergripande ”nej jag vet inte, vi gör det för att ha roligt” och Emma säger något snarlikt ”jag vet inte, många tycker det är kul, jag tycker inte det är så kul”. Detta perspektiv är ett tema som dyker upp i tidigare forskning (Lyngstad, 2019). Där beskrivs det att idrott och hälsa är ett forum där man kan slappna av, ha roligt och umgås med sina vänner. Samt att studier har visat att många elever tycker lektionerna är meningsfulla när de är roliga och underhållande. Ur observationerna är vår uppfattning att lektionernas upplägg gick ut på att det skulle vara roligt. Eleverna fick välja vilken aktivitet de skulle köra, de fick bestämma själva när de ville byta. Eftersom större delen av lektionerna var utan lärare i hallen kunde de även bestämma när de skulle ta paus och busa lite. Det var upplagt för att eleverna skulle kunna ha kul. Men det var inget som kom fram ur någon kommunikation mellan lärare och elev.

6.5 Samarbete

Det sociokulturella perspektivet säger att individer som kopplar sitt eget lärande till ett socialt sammanhang i samförstånd med andra, får förståelse för lärandets betydelse i en social kontext och därmed gynnas inläringen. Det sociokulturella perspektivet på lärande är relevant i förhållande till syftet med denna studie då en av frågeställningarna i vår studie handlar om elevers uppfattningar om syftet med sina idrottslektioner. Att förstå syftet med sitt lärande är enligt Säljö (2000) helt centralt för motivation för lärandet.

Åtta elever ger olika svar på hur samarbetet i undervisningen hjälper dem att lära sig. Två teman framkommer i svaren. Det första temat handlar om att eleverna resonerar att de kan ta hjälp av varandra och lära sig av och med varandra. Det andra temat handlar om att eleverna anser att gruppindelningen i undervisningen påverkar lärandet beroende på gruppens sammansättning:

Erik förklarar att ” vi spelar ju boll, alltså vi spelar olika sporter tillsammans och vi måste samarbeta i gruppen för att kunna utöva sporten”. Hemen tänker att ” nån kanske har nån speciell teknik som man använder och vissa går kanske i innebandy och då visar de en bra teknik på hur man kan skjuta bollen hårdare, så det är mycket man lär sig av andra”. Gun fyller på och säger “just nu tränar vi ju en mot en, två mot två, och då måste vi ju samarbeta. Jag tror också det är viktigt när vi har redovisning samtidigt, att det är extra viktigt att vi lär varandra också”. Patrik har åsikten att “vissa är bättre på fotboll, då kan vi hjälpa andra på fotboll medans andra kan hjälpa med dans och sånt där”.

Melwin tycker att ”det beror helt på om man har en kompis i sin klass. Då tror jag att man hjälper varandra, även om man inte tänker på det. Nej men om man ser att någon håller en volleyboll fel så kan man visa hur man ska göra.”. Fatima anser att ” jag kommer lära mig bättre ifall jag är med nån jag kan vara med, då kommer jag våga visa mer”. Johanna håller med och säger ”jag tror man är mer säker med personer man känner”.

Slutligen tycker Ted att det “har funkat bra i alla grupper, alla har kommit överens”.

Dessa tankar går i linje med vad Lyngstad (2019) skriver i sin studie. Att om aktiviteterna kan utföras tillsammans med sina bästa vänner finns det väldigt bra grund för eleverna att känna meningsfullhet.

7. Diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka grundskoleelevers uppfattningar om ämnet idrott och hälsa. Vi ville med bakgrund av Skolinspektionens granskning av ämnet ta reda på elevers uppfattningar om syftet med ämnet och elevers uppfattningar om vilka förmågor som undervisningen ämnar utveckla. Resultaten analyseras nedan med hjälp av tidigare forskning och teorier.

7.1 Hälsoperspektiv utifrån verksamhetsteori

Ett tema som framträder i resultaten är temat hälsoperspektiv. Där eleverna i intervjuerna ger olika svar på frågan om vad syftet med idrott och hälsa är som gemensamt handlar om att ämnets syfte är att främja den fysiska hälsan. Detta tema är inget nytt på området och inte särskilt förvånade med tanke på två aspekter. Hälsa och livsstil är ett av tre kunskapsområden för idrott och hälsa och i Skolinspektionens granskning av ämnet (2018) återger eleverna även där att syftet med ämnet är att främja den fysiska hälsan. Larsson och Redelius (2008) fann

även de i sin metaanalys av ämnet att när elever ska förklara syftet med idrott och hälsa så framträder ett hälsotema. En förklaring till varför detta hälsotema återkommer skulle kunna göras i koppling till teorin om verksamhetsteori (Säljö, 2000). Alltså att eleverna upplever att de i skolan ska lära sig specifika förmågor beroende på vilket ämne som undervisas. I svaren som eleverna återger när de kopplar syftet till att handla om ett hälsoperspektiv så gör de så därför att det är de förväntade handlingarna och operationerna som borde ingå i idrottsundervisningen. Utan att de kanske egentligen reflekterat kring vad de faktiskt gör i undervisningen så faller de i sina svar tillbaka till verksamhetsteorin om ämnet och vad som utifrån det borde ske. Deras verksamhet är skolundervisning, där är handlingarna att de ska lära sig förmågor och således blir operationerna förmågor i form av hälsoförmågor. Till exempel att syftet med lektionen var att de skulle träna musklerna och hälsan.

7.2 Tekniker och sporter utifrån lotsning och styrgrupp

Ett annat tema som framkom i svaren på vad eleverna ansåg att syftet med idrott och hälsa var temat om att lära sig tekniker och sporter. Detta tema fann även Skolinspektionen (2018) i sin granskning av ämnet. Skolinspektionen redogjorde för att bollsporter med tydlig koppling mot föreningsidrott var de dominerande aktiviteterna i undervisningen. I de lektioner som vi observerade för denna studie så var aktiviteterna olika bollsporter. Den feedback som läraren gav eleverna handlade delvis om det tekniska utförandet av olika slag i sporterna. Extra tydligt blev detta i vår observation då läraren demonstrerade ett tekniskt utförande i volleyboll och frågade klassen vad detta var för typ av slag. Läraren var inte nöjd med svaren utan demonstrerade på nytt tekniken och pekade nu på sina fingrar extra tydligt. Eleverna gav därefter ett enligt läraren korrekt svar. Denna interaktion mellan läraren och eleverna kan förstås utifrån Lindes (2000) teori om lotsning. Lotsning innebär att läraren ställer ledande frågor för att få fram rätt svar. Således är det inte förvånande att eleverna anser att syftet med idrott och hälsa handlar om att lära sig sporter och tekniker då läraren i våra observationer lotsar fram eleverna till svar om det tekniska utförandet.

I en av de observerade lektionerna börjar läraren med att ställa en tillsynes öppen fråga till klassen om att ge exempel på olika typer av slag som går att utföra i volleyboll. Läraren ger ordet till två elever som gemensamt demonstrerar en typ av volleybollslag. Ingen annan elev fick chansen att demonstrera ett slag. Det uppvisade beteendet skulle kunna vara ett exempel på att läraren har använt sig av en styrgrupp i undervisningen. Begreppet styrgrupp innebär att

läraren använder sig av en grupp elever, som läraren bedömer ligga i mitten kunskapsmässigt, för att få svara på frågor. Genom att välja just denna grupp elever anser sig läraren kunna skapa en bild av om majoriteten av klassen har kunskap om det som efterfrågats. När läraren i vår observerade lektion väljer ut två elever som uppvisar ett, enligt läraren, korrekt volleybollslag anser möjligtvis läraren att majoriteten av klassen förstår vilka typer av volleybollslag som ska användas i undervisningen. Att använda sig av en styrgrupp i undervisningen kan vara ett uttryck för att läraren försöker skapa en känsla av kontroll i undervisningen. Att låta alla elever komma till tals kan ta för mycket tid och då är valet att använda sig av en styrgrupp ett tidseffektivt medel. Genom att denna styrgrupp fick komma till tals för hela gruppen och att det som styrgruppen fick demonstrera handlade om just teknik skulle kunna förklara varför detta tema återfinns i vår studie.

7.3 Att röra på sig utifrån sociokulturellt perspektiv på lärande

Det tredje temat som framkom i svaren på vad eleverna ansåg att syftet med idrott och hälsa var temat om att röra på sig. Detta tema fann även Redelius (2015) i sin studie om ämnet och även Larsson & Redelius (2008) fann ett liknande tema. Detta att det är ett görande som är i fokus och att det viktigaste är att eleverna har deltagit i undervisningen. I vår studie så blev det genom observationerna tydligt att det var görandet som även här stod i fokus. I de två observerade lektionerna så var inte idrottsläraren fysiskt närvarande under majoriteten av lektionerna och det läraren förmedlade till eleverna när hen var närvarande handlade om att få eleverna aktivt deltagande i någon av bollsporterna igen. Att detta rörelsetema återkommer kan förstås utifrån det sociokulturella perspektivet på lärande genom att analysera kontexten för lärandet. Kontexten har enligt sociokulturellt perspektiv på lärande inverkan på förståelse för syftet för det som ska läras. Kontexten som våra elever befinner sig i de observerade lektionerna är en kontext med fokus på att delta och att röra på sig. Läraren har inte gett mer förklaring till undervisningen än att de ska spela badminton, volleyboll eller pingis. Att eleverna därför kopplar syftet med undervisningen till ett görande och rörande snarare än därför att de ska utveckla förmågor i läroplanen är därmed förståelig (Säljö, 2000).

7.4 Att ha roligt utifrån sociokulturellt perspektiv på lärande

Det fjärde temat som framkom i svaren på vad eleverna ansåg att syftet med idrott och hälsa var temat om att det ska vara roligt. Detta tema fann även Larsson och Redelius (2008) där de beskriver hur lärare i ämnet betonar vikten av att eleverna har kul i undervisningen. Även

Lyngstad (2019) finner ett liknande tema där det viktigaste med aktiviteterna är att de är roliga för eleverna. Att ämnet även kan bidra till att ge eleverna en paus från de mer akademiska ämnena återkommer som tema både i vår studies resultat och i Lyngstads studie om ämnet. Även detta tema kan förstås utifrån det sociokulturella perspektivet på lärande med utgångspunkt från lärandets kontext. Som beskrivet i ovan stycke var kontexten för elevernas lärande i de observerade lektionerna en kontext med fokus på aktivt deltagande i bollsporter. Skolinspektionen skrev i sin granskning (2018) att de som ställde sig positiva till ämnet var framförallt föreningsaktiva pojkar. Det skulle kunna vara så att de elever som i våra intervjuer svarade att syftet med undervisningen var att ha roligt var just föreningsaktiva pojkar. De befann sig i så fall i en kontext som det upplevde som roligt och deras svar skulle därför kunna förstås utifrån det.

7.5 Samarbete utifrån sociokulturellt perspektiv på lärande

Det femte temat som framträder i resultaten handlar om samarbete. Vi ställde frågor till eleverna kopplat till hur de upplevde att samarbetet mellan eleverna fungerade under lektionerna för att ta reda på om det sociala samspelet hade någon inverkan på elevernas förståelse för syftet med undervisningen. Det eleverna lyfte fram var att de genom samarbete kunde lära och ta hjälp av varandra i aktiviteterna. Lyngstad (2019) lyfter också hur det sociala samspelet har betydelse för elevernas förståelse för syftet. I Lyngstads studie beskrivs hur elever som får genomföra aktiviteterna med elever som de uppfattar som kompisar så ökades också deras känsla för att lektionen var meningsfull (Lyngstad, 2019). Att elever upplever att ett gott samarbete stärker förståelsen för syftet kan förstås med hjälp av det sociokulturella perspektivet på lärande. Då individer kan koppla sitt eget lärande till ett socialt sammanhang i samförstånd med andra så får de förståelse för lärandets betydelse i en social kontext och därmed gynnas inläringen (Säljö, 2000).

7.6 Realiseringsarenan

För att få en bredare förståelse för varför dessa fem teman framträder kan vi koppla läroplansteorins begrepp realiseringsarenan om kommunikation och aktivitet. Ett tydligt exempel från båda lektionerna som går att koppla till realiseringsarenans kommunikation och aktivitet är hur båda lektionerna startar. Läraren samlar hela klassen i storgrupp där hen berättar vad som ska göras, i dessa två lektioner handlade det om en dansredovisning, volleybollspelade, badmintonspelade och pingisspelade. Efter att läraren hade berättat

detta så fortsatte läraren med att ange instruktioner för hur detta skulle gå till, i båda lektionerna skulle eleverna själva bilda smågrupper och själva bestämma vilket nätspel de skulle spela. Avslutningsvis ställer läraren frågor till klassen kopplat till det som hen precis har talat till klassen om, i lektion ett så visar läraren ett specifikt volleybollslag och frågar klassen därefter vilket typ av slag detta var, i lektion två efterfrågar läraren gruppen olika typer av volleybollslag. Denna tre-stepsprocess i kommunikation och aktivitet är typisk för den sociala kontext som utgörs i undervisningen i skolan. Enligt Linde (2000) kan detta beteende bero på att läraren vill skapa en känsla av kontroll över undervisningen denna tre-stepsprocess är således ett tidseffektivt sätt att göra. Begränsningen i kommunikationen hos eleverna gör dessutom att lektionen kan starta relativt fort (Linde, 2000). Således utifrån denna teori innebär det att det är läraren som förmedlar vad lektionen ska innehålla och genom sin kommunikation även syftet med det. I våra observerade lektioner har läraren enbart fokus på ett görande och det tekniska utförandet. Att teman om att göra och tekniker och sporter framträder är således inte överraskande. Däremot kan det inte förklara varför teman om att ha roligt, samarbeta och hälsa framträder.

För att förstå varför teman om att ha roligt, samarbeta och hälsa framträder kan vi försöka förstå resultaten utifrån verksamhetsteorin (Säljö, 2000). Gemensamt för de båda observerade lektionerna var att läraren till stora delar av lektionen inte befann sig i idrottshallen då eleverna skulle spela nätspelet. Därför blir det intressant att analysera elevernas agerande i idrottshallen utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande. För att förstå en människas agerande i en specifikt given kontext kan man använda sig av begreppet verksamhetssystem som är hämtat från det sociokulturella perspektivet på lärande. Säljö (2000) menar att olika kontexter framkallar olika handlingar och operationer utifrån det rådande verksamhetssystemet. Det vi observerade var förvisso två idrottslektioner men givet att idrottsläraren var frånvarande till större delen av lektionen kan elevernas handlingar och operationer i idrottshallen undersökas utifrån att analysera vilken typ av verksamhetssystem som var rådande. I de båda observerade lektionerna avtar eller skiftar det planerade innehållet av nätspel till att övergå till inaktivitet, så som när elever satte sig och vilade, eller ny typ av aktivitet som inte var planerat, så som när elever började spela fotboll eller skoj brottas med varandra. Detta skifte av elevernas agerande skulle kunna förklaras utifrån att de upplever inte längre att de befinner sig i en undervisningsmiljö (verksamhetssystem) i och med frånvaron av läraren. Möjligtvis skulle det kunna vara så att de upplever att de befinner sig i en fritidsmiljö (verksamhetssystem) och därför frångår eleverna de planerade lärsituationerna

(handlingar) till att hitta på egna aktiviteter (handlingar). Således skulle det kunna tolkas att lärsituationer i form av nätspel (operationer) övergår till leksituationer i form av skojbrottningen (operationer). De elever som ändå konsekvent under lektionens gång följer lärarens instruktioner och faktiskt spelar nätspel i grupp kanske ändå upplever att de befinner sig i en lärmiljö trots avsaknaden av lärarens närvaro i idrottshallen. För dem skulle kontexten av att befinna sig i skolans idrottshall tillsammans med sina klasskamrater utgöra en tillräckligt stark förankring i att de befinner sig i en lärmiljö (verksamhetssystem) att deras operationer och handlingar faktiskt blir det som idrottläraren planerat, nämligen att de ska lära sig nätspel genom att spela med varandra (Säljö, 2000).

7.7 Feedback

I våra observerade lektioner så var idrottläraren frånvarande från idrottshallen majoriteten av tiden för lektionen. Således gavs väldigt liten feedback till eleverna deras aktivitet. Den feedback som gavs kom i starten av lektionerna när en grupp elev fick demonstrera ett tekniskt utförande. Dessutom förekom viss feedback från läraren när hen var närvarande i idrottshallen då läraren bad elever att sätta igång och köra på med sina spel. Denna avsaknad av feedback återger även Eriksson et al (2020). De skriver att elever upplever att de får för lite feedback i sin undervisning vilket kan leda till en sämre förståelse för syftet med ämnet. Att eleverna därmed har svårt att redogöra för syftet med våra observerade lektioner skulle därför kunna förstås utifrån avsaknaden av feedback från läraren.

7.8 Metoddiskussion

De frågeställningar som studien besvarade handlade om elevers uppfattningar av ämnet. Det hade därför kunnat gå att genomföra studien med en kvantitativ ansats med exempelvis enkätundersökningar som metod. Men då vi ville kunna koppla svaren i intervjuerna till bland annat det sociokulturella perspektivet på lärande och således skapa en bredare förståelse för elevernas upplevelse ansåg vi att en kvalitativ ansats med intervju och observation därför blev lämpligare. Att vi valde att använda två metoder berodde på att vi ville kunna koppla intervjuerna till en kontext och därmed kunna göra en bredare analys (Hassmén & Hassmén, 2008).

För att stärka pålitligheten och därigenom också validiteten i vår studie genomförde vi ett pilotgenomförande där vi både intervjuade och observerade. Detta pilotgenomförande hjälpte

oss att anpassa frågorna i intervjuerna så att de blev än mer relevanta och hjälpte oss att skapa en förståelse för vad och hur vi hann med att observera (Hassmén & Hassmén, 2008).

Vid analysen har samma person som genomfört intervjun även varit den person som har transkriberat intervjun för att minska risken för tolkningsfel (Hassmén & Hassmén, 2008).

Genomförandet av intervjuerna kan ha påverkat hur deltagarna svarade i intervjuerna.

Hassmén och Hassmén belyser (2008) hur intervjusituationerna påverkas av externa faktorer så som verbala och icke verbala signaler. Då vi genomförde intervjuerna var vi med hänsyn till den coronarestriktioner som fanns vid tidpunkten för genomförandet tvungna att hålla ett behörigt avstånd till intervjuobjekten. Detta skulle kunna ha påverkat svaren då deltagarna möjligtvis skulle kunna ha känt en viss osäkerhet i intervjun.

De observerade lektionerna var möjligtvis inte representativa för hur en normal idrottslektion brukar se ut. Detta berodde på att idrottsläraren hade planerat lektionen på så vis att en mindre grupp elever skulle följa med idrottsläraren till ett separat rum för att genomföra dansredovisningar. Detta innebar att den aktivitet vi observerade i idrottshallen genomfördes utan idrottslärarens fysiska närvaro. Vi visste inte på förhand att lektionen skulle gå till på detta vis och vi skulle kunna ha återvänt för att observera lektioner med idrottsläraren närvarande men detta uteslöts med anledning av den rådande coronapandemin som gjorde det osäkert för oss om vi överhuvudtaget skulle ha möjlighet att boka om.

I resultat och analyssektionen har vi jobbat med att tematisera innehållet utifrån ett induktivt perspektiv. Med ett induktivt perspektiv menas att vi inte tar med oss någon teori in till tematiseringen och kodningen av det insamlade materialet. Det är däremot svårt och kanske oundvikligt att författarna ändå inte har haft vissa teorier i bakhuvudet vid analysarbetet och därmed påverkat analysen, så kallad konfirmationsbias (Hassmén & Hassmén, 2008).

En annan begränsning för studien handlar om urvalet. Vi har gjort ett bekvämlighetsurval då vi tagit kontakt med en idrottslärare som vi är bekanta med och på så vis fått tillgång till vårt urval. Generaliserbarheten för vår studie ska därför ifrågasättas och begränsningen för det som vi presenterar som resultat ska ses med försiktighet och inte allmäntillgiltigt. Vi har fått fram resultat som är generaliserbara för vår undersökta skola, även fast våra resultat stämmer överens med tidigare forskning (Hassmén & Hassmén, 2008). Populationens antal får ses som lyckats då vi satte som mål att kunna intervjua 10 elever och vi intervjuade totalt 11 elever.

8. Slutsats och framtida forskning

Denna studie skrevs med syfte att ta reda på högstadieelevers uppfattningar om syftet med idrott- och hälsaundervisningen och deras uppfattningar om vilka förmågor som undervisningen ämnar utveckla. Hade eleverna i intervjuerna svarat i enlighet med vad som står i styrdokumentet för ämnet så hade slutsatsen varit att eleverna faktiskt förstår ämnet. Betyder det att de svar som vi har fått i vår intervju innebär att eleverna inte förstår syftet med ämnet givet att de svar vi har fått inte är i enlighet med exakt det som står i styrdokumentet? Riktigt så svart eller vitt är det naturligtvis inte. Vi har fått svar från elever som innehåller tydlig förankring vad styrdokumentet säger. Temat som handlar om hälsoperspektivet går absolut att koppla till styrdokumentet. Däremot så har vi svårt att koppla svaren inom temat för hälsoperspektiv till de observationer vi gjorde.

Det vi observerade var inte elever som spelade nätspel för att utveckla sin hälsa utan vår analys är att de spelade mest för att de blev tillsagda att göra så. Därmed inte sagt att eleverna inte utvecklade hälsan under lektionens gång men vi anser att svaren kopplade till att syftet har med hälsan att göra var svagt förankrat i vad som faktiskt skedde under lektionens gång. Detta stärks också kopplat till Skolinspektionens granskning (2018) där de också menar på att det finns en svag koppling mellan uttalat mål med lektionen och lektionens aktivitet. Vi vet ingenting om det uttalade målet med våra observerade lektioner. Däremot vet vi vad som står i styrdokumentet. Våra observationer av lektionerna gav oss en större förståelse för kontexten som eleverna befunnit sig i under lektionens gång. Vi tycker det är svårt att dra en koppling mellan det som eleverna gjorde under lektionstid till att de ska ha utvecklat hälsofaktorer som står i styrdokumentet. Därför ställer vi oss kritiska till om de elever som anser sig att syftet med lektionen var utifrån ett hälsoperspektiv faktiskt har förstått vad syftet med lektionen egentligen var eller om de svarar vad de tror att det ”rätta” svaret är.

Temat som handlar om att syftet med undervisningen gick ut på att samarbeta, utöva tekniker och sporter och att röra på sig skulle kunna gå att koppla till styrdokumentet för ämnet. Våra observationer stärker dessa teman mer än de två andra temana (hälsoperspektiv och ha roligt perspektiv). Det går att koppla att lektionens uttalade mål skulle kunna ha varit att eleverna skulle röra sig fysiskt allsidigt, samarbetat och deltagit lekar och sporter som styrdokumentet innehåller (Skolverket, 2011). De elever som svarat i linje med dessa teman skulle man kunna dra slutsatsen att de har förstått syftet med undervisningen.

Det temat som handlar om att det ska vara roligt stämmer illa överens med vad som sägs med styrdokumentet. För visso uttrycks det att eleverna ska utveckla rörelseglädje men då idrott och hälsa ska vara ett kunskapsämne och kunskapen att ha roligt finns ej med som förmåga. Som både tidigare forskning (Larsson & Redelius, 2008) och Skolinspektionen (2018) redogjort för finns en problematik kring att undervisningen i idrott och hälsa ska vara rolig. Vad som är roligt är subjektivt och de aktiviteter som väljs för att vara roliga är oftast roliga för dem som är föreningsaktiva och oftare pojkar än flickor (Larsson & Redelius, 2008). Våra observerade idrottslektioner innehöll bollspel och det skulle kunna vara så att de elever som svarade att syftet var att ha roligt var just föreningsaktiva. Att därmed dra slutsatsen att dessa elever har förstått syftet med undervisningen och vilka förmågor de ska utveckla är vi inte beredda att göra.

Vår övergripande slutsats för att besvara frågeställningarna landar i att eleverna som vi har undersökt inte uppfattar att de förstår syftet med undervisningen eller att de uppfattar vilka förmågor som ska utvecklas. Vi föreslår därför att området utforskas ytterligare av andra forskare med exempel på vidare forskningsfrågor så som, hur kan elever förstå syftet med undervisningen i idrott och hälsa?

9. Referenslista

Eriksson, E., Boistrup, L. B., & Thornberg, R. (2020). *"You must learn something during a lesson": how primary students construct meaning from teacher feedback*. Educational Studies (Dorchester-on-Thames)

Folkhälsomyndigheten. (4 november 2020). *Lokala allmänna råd för covid-19*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/lokala-allmanna-rad/>

Hassmén, N., Hassmén, P., (2008). *Idrottsvetenskapliga forskningsmetoder* (1 uppl). Sisu idrottsböcker.

Larsson, H., Redelius, K. (2008). *Swedish physical education research questioned—current situation and future directions*. Physical education & sport pedagogy. 13(4),

Lyngstad, E., Bjerke, O., Lagestad, P. (2019). *Students' views on the purpose of physical education in upper secondary school. Physical education as a break in everyday school life – learning or just fun?* Sport, Education and Society, 20(25) 381-397.

Redelius, K., Quennerstedt, M., & Öhman, M. (2015). *Communicating aims and learning goals in physical education : part of a subject for learning?* Sport, Education and Society, 20(5), 641–655.

Skolinspektionen (2018). *Kvalitetsgranskning av ämnet Idrott och hälsa i årskurs 7-9.*

<https://tools.kib.ki.se/referensguide/apa/#rapporter-rapportochutredningmedorganisationsomforfattare>

Skolverket. (2011) *Lgr-11*

Säljö, R., (2000). *Lärande i praktiken ett sociokulturellt perspektiv* (2 uppl.) Scandbook.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Elanders Gotab.

9.1 Bilaga 1 – litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

Syftet med uppsatsen är att undersöka högstadieelevers uppfattningar om vad syftet med idrott- och hälsaundervisningen kan vara samt att undersöka elevernas uppfattningar om vilka förmågor som deras undervisning ämnar utveckla.

Frågeställningar

1. Vad uppfattar eleverna att syftet med idrott- och hälsaundervisningen kan vara?
2. Vilka förmågor uppfattar eleverna att deras idrott- och hälsalektion ämnar utveckla?

Vilka sökord har du använt?

Ämnesord och synonymer svenska	Ämnesord och synonymer engelska
Syftet med idrott och hälsa, Förståelse, Feedback, motivation idrott och hälsa, elevers uppfattningar idrott och hälsa,	Purpose of P.E., Understanding, feedback, motivation, pupils outlook on P.E

Var och hur har du sökt?

Databaser och andra källor	Sökkombination
Discovery, EBSCO Sportdiscus, Google Scholar, GIHs databas och Google	Förstår eleverna syftet med idrott och hälsa, vilka förmågor utvecklar eleverna

Kommentarer

De sökningar som vi använt oss av kommer mestadels från discovery där vi använt oss av artiklar som har varit peer-reviewed.

9.2 Bilaga – informationsbrev

Hej,

Vi är två studenter på ämneslärarprogrammet på GIH i Stockholm som ska genomföra en studie om elever i högstadiet och deras uppfattning om ämnet idrott och hälsa. För att ta reda på detta, samtidigt som vi följer FHM rekommendationer angående covid-19, ska vi med behörigt avstånd observera idrottslektionerna samt ha uppföljande digitala intervjuer med elever som deltagit i undervisningen. **Alla intervjuer kommer att genomföras anonymt och inga personuppgifter kommer att samlas in.**

Deltagande i intervjuerna är helt frivilligt och deltagare har rätt att avbryta sin medverkan när som helst. Om man inte vill delta i intervjuerna som kommer äga rum under v48 och framåt så meddelar man idrottsläraren Mattias Hellman antingen på mail mattias.hellman@kunskapsskolan.se. Eller så meddelar man Mattias Hellman muntligen innan lektionens start. **Om man inte gjort det tas det indirekt som ett godkännande att genomföra intervjuerna med ert barn.**

Om ni har funderingar kring studien är ni välkomna att höra av er till oss som ska genomföra studien, se kontaktuppgifter nedan.

Med vänlig hälsning,

Studenter: Daniel Dronsfield, Daniel.Dronsfield@student.gih.se & Thomas Andréén Bahnson, Thomas.Bahnson@student.gih.se

Handledare: Magnus Kilger, Magnus.Kilger@gih.se